

FEBRUAR 1983

1

Rejse SP Khartoum, Ethiopien, Yemen, Saudi Arabien

Vi er nu ved at flyve ind til Addis Ababa lufthavn og har i dag en fin udsigt fra flyet. Vi kan se, ligesom hjemme hvor gårdene er spredt rundt omkring i landskabet, her er det noget tilsvarende, blot er det ikke gårde, men samlinger, klynger af runde huse med stråtag, som er samlet i en rundkreds med træer omkring eller nogle steder diger. De har nogle små marker, som ser ud til at være nypløjede, det er jo også vinter her, og det varer nok ikke længe, inden de skal til at så. Man kan se nogle stier, det er nok der, hvor folk og fæ går rundt, bl.a. kunne jeg forestille mig, at for at få vandet skal de nok ind til nogle centrale brønde, og ved de fleste af de samlinger huse er der en masse gult, som jeg vil tro er avner fra høsten, hvor de har taget kornet ind og ladet okserne trampe rundt i det for at smide det op, så vinden blæser avnerne væk og lader kornet falde ned. Landskabet er meget bakket og kuperet, ligner noget som Mols Bjerge, og der er temmelig grønt, d.v.s. regntiden er begyndt. Byen ligger temmelig højt, jeg vil tro ca. i 1 km højland, og temperaturen på denne tid af året er mellem 20 og 25° om dagen. Her ved indflyvningen er der en masse skure med bliktag på, det er den traditionelle bebyggelse i næsten alle områderne hernede i udkanten, hvor folk, der kommer ind fra landområderne slår sig ned.

Nu er vi på vej væk fra Addis Ababa over til Sana'a, dagen efter. Vi blev lidt forsinket, for da vi skulle flyve, ankom deres præsident Mengisto, der havde været på rejse til Nairobi, og der var fuld opstilling af militærorkester, rød løber og tribune og det hele. Det siges hernede, at Mengisto er ved at være træt af de russere og cubanesere, der vrimler rundt, bl.a. fordi det påstås, at russerne også støtter nogle af de modstandsbevægelser, som ethiopierne selv slås med, på den måde at forstå, at så længe russerne kan holde nogle krige i sving, kan de blive ved med at sælge våben til ethiopierne for deres kaffe og guld. Modsat f.eks. Sadat er Mengisto ikke stærk nok til at kunne sende russerne hjem, så i bedste fald menes det, at det bliver en stille aftrapning, og der er netop kommet nogle nye regler, som man ser som det første skridt i en liberalisering væk fra det kommunistiske system.

Siden jeg skiftede bånd, er jeg nået til Taiz, vi kom afsted med knap 3 timers forsinkelse fra Sana'a, men forsinkelsen til Taiz var ikke så lang, fordi vi skulle have fløjet til Hodeidah først, men det viste sig, da vi landede, så var det i Taiz. Det var iøvrigt noget svært at lande, fordi landingssystemet i Taiz lufthavn virkede ikke, og da der var meget overskyet, var piloten nødt til at pejle sig frem, kravle ned under skydækket og se, om han kunne få øje på lufthavnen. Det var heldigvis en propmaskine, så det gik ikke så stærkt, og vi kom da også helskindet ned. Jeg er lige kommet tilbage til hotellet efter at have spist til aften med Nooman. Vi fik kylling, ligesom jeg også fik til frokost, og som jeg også fik i går aftes, og iøvrigt også i går til frokost på flyet fra Addis Ababa. En glædelig overraskelse her i Taiz er imidlertid hotellet. Det plejer at være temmelig snusket og meget ulækkert. Jeg kan f.eks. nævne, at der i badeværelset plejer at være sådan, at fra toilettet og til afløbet er en halvåben rende, hvor man kan sidde og følge bevægelserne, hvis der ellers er noget vand at skylle ud med. Sidst jeg var her, var der nemlig ingen vand, og det er ikke

særlig sjovt, når man bor et sted i en 3 dage med mellem 20 og 30° varme. Nu er der kommet et nyt rimeligt pænt hotel her i byen, og tilsyneladende har det fået hotellet her til at pynte lidt på sagerne, og nu er der vand, og der er lagt fliser på gulvet. Der er ganske vist ikke meget tryk på vandet, jeg går og vasker lidt ind imellem jeg indtaler båndet her, for når hanen løber, går der ca. 10 minutter, inden vaskekummen er fuld. Til gengæld, når vandet skal lukkes ud, går der også 10 minutter, inden det er løbet væk. Der er endda kommet fjernsyn på værelset, for øjeblikket er der en mand, der læser op. Det vi ser, det er ikke manden, der læser op, det er tilsyneladende den avis eller bog, han læser op fra, og det har de vist nu temmelig længe. Det var heller ikke så let at få fjernsynet igang, for ham, der tog min kuffert op, skulle først have fat i en tændstik, som så skulle stikkes ind i et tredje hul i stikkontakten, hvor han så skulle påvirke et eller andet, før han kunne stikke fjernsynsstikket ind i de to andre huller.

Ellers er det mest bemærkelsesværdige, hvordan folk får fat i alle de penge, de bruger til at tygge qat for. En dusk, som består af 4-5 afbrækkede grene, koster mellem 100 og 500 riyaler. 1 riyal er ca. 1,80 kr., og sådan et bundt skal de helst have hver dag. Det er meget få yemenitter, der om eftermiddagen ses på gaden, og som ikke har denne store kugle i den ene mundvig, hvor de med en særlig teknik tygger på bladene og suger saften sammen med spyttet til sig. Dette påstår de giver en særlig effekt, selv om jeg aldrig har kunnet mærke noget ved det. Det har noget at gøre med, at de mener, at de bliver mere aktive, f.eks. kan de ikke sove om natten, og det har også noget at gøre med damer, men det hænger jo nok sammen med, at de alligevel ikke kan sove om natten. Du skulle iøvrigt have set afgangshallen i Sana'a, da vi havde siddet de her 2½ time. De fleste havde et bundt qat med, som de så brugte tiden til at guffe i sig, men alle grenene og de grove blade blev smidt på gulvet, så det lignede sådan en dansk skovbund efter en kraftig efterårsstorm.

Nu er bogsiden forsvundet, og nu er der kommet er reklame for kakelakker, eller det må være til at udrydde kakelakker, for de falder lige pludseligt om på ryggen.

Taiz lufthavn

Og så havde det været interessant, om båndoptageren havde kørt lidt endnu, for netop som jeg sad fredeligt og indtalte, kom der en sikkerhedsmand hen og ville tale med mig. Jeg blev så hevet op på kontoret over lufthavnsafgangshallen, og selv jeg godt havde bemærket, at folk kiggede temmelig meget på den mærkelige person, der sad og snakkede til en lille kasse, så er det jo da ikke første gang, men, som lufthavnschefen sagde, da sikkerhedsmanden var gået med diktafonen og mit pas, og jeg spurgte om, hvad de havde tænkt, at jeg ville spionere, "Sikkerhedsfolkene tænker ikke". Men efter jeg havde fået en kop te, og de havde ringet til Nooman, undskyldte de ulejligheden, og flyet var også i mellemtiden kommet.

Egentlig skulle jeg have været med bil til Aden, men det er temmelig kompliceret, det er faktisk en skam, det ikke lykkedes, for så ville jeg have været den første udlænding, der havde været den tur. Men da bussen kun afgår 3 gange om ugen, og vi netop kom 10 minutter for sent op til det lokale sikkerhedskontor i Taiz, hvor jeg skulle klarere og have nogle papirer stemplet,

underskrevet og udfyldt og med ned til busstationen for at kunne få en billet, så var jeg nødt til at tage et fly tilbage til Sana'a og så flyve til Aden i morgen.

Nu er jeg på vej fra Aden til Jeddah med MEA, men inden jeg er nået så langt, har jeg faktisk været en del igennem. Først ved ankomsten til Aden blev diktafonen beslaglagt, og jeg måtte efterlade den i tolden. Da vi ankom fra Sana'a, var der også lige ankommet et fly fra Moskva, og selv om jeg aldrig har været i Rusland, forekommer det mig, at det var nogle særdeles typiske russere, der fyldte op ankomsthallen. Der var adskillige store 100 kg Olga'er, men ellers mest mandlige russere, der så ganske fredelige ud. Under opholdet fandt jeg ud af, at russerne er meget lidt populære og vel nærmest hades eller foragtes af befolkningen, og det gælder ikke kun forretningsfolk, men også taxauffører og tjenere. Den første dag spurgte en af tjenerne på hotellet noget forsigtigt, om jeg var fra Moskva, og han så meget lettet ud, da jeg fortalte ham, at det var jeg bestemt ikke, og vi blev på stående fod gode venner, da han fandt ud af, at jeg var fra Danmark. Et andet sted sagde man med noget vemod og en del misundelse i stemmen, at folkene i Afghanistan var meget brave, og indrømmede dermed, at man gerne selv ville gøre modstand mod russernes tilstedeværelse, men nok var for feje til det. De mere aktive og dygtige yemenitter har jo forlængst forladt landet, som vel siden revolutionen i 1967 har fået befolkningen halveret. Det meste af befolkningen i Taiz stammer fra Sydyemen, og desuden er der fyldt med dem i Jeddah og de andre arabiske lande. Hvis de forhold, som er blevet fortalt fra Etiopien og Aden, er typiske for lande, hvor russerne "er kommet befolkningen til hjælp", så tror jeg ikke, vi behøver at frygte, at det vil gribe særlig meget om sig, selv om de også har sat sig på lande som Angola, Mozambique, Niqaragua, Vietnam, for de foragtes og hades af folket i almindelighed og tilsyneladende i nogen grad også af politikerne, men fordi russerne har hjulpet disse lande på et tidspunkt, hvor de revolutionære herskere er kommet til magten, så har det specielt i starten været nødvendigt og værdsat, men i det kommunistiske system gives der dem nu ikke mulighed for at vælge, hvilken vej de ønsker at fortsætte. Det er tydeligt at se, at Aden engang har været et særdeles blomstrende og aktivt sted, nemlig da det var en frihandelshavn, som Hong Kong og Singapore stadig er det, men hvor nu vel 3/4 af alle butikker i byen er lukkede permanent, husene forfaldne, folk fattige, og næsten ingen varer i butikkerne. Så kan man ikke fortænke dem i, at de har lidt svært ved at se kommunismens velsignelser. En ting, jeg egentlig troede, de havde gjort godt i Aden, var at forbyde qat på nær torsdag og fredag, men det lader til, at folk dagligt køber ind og gemmer det i køleskabet for så at svælge i det i disse to dage. Og tilsyneladende gør regeringen heller ingenting for at forhindre det, for de opkræver betydelige skatter på qat'en, noget i retning af cigaret-skatter derhjemme. Til erstatning for qat-tyggeriet de andre dage har man bygget et bryggeri, som lader en udmærket øl.

Hotellet, jeg boede på, var tidligere et af byens stoltheder, men bortset fra de ydre rammer og prismelysekroner og enkelte andre ting, der har overlevet, var det faktisk lidt af et hul. Den første aften, jeg gik i seng, kravlede der to kakelakker rundt, så jeg kunne godt have brugt noget af det pulver, de reklamerede for oppe i Nordyemen. Uden for hotellet holdt en del landrover med globetrotter Bitsch mærkater på, han har tilsyne-

4

ladende nogle vildmarksture hernede, og hvis de bor på samme hotel, så får de faktisk et indtryk af vildmarken helt fra begyndelsen af.

Visse kvarterer af byen er bygget op af appelsinkasser og anden emballage, da der trods de mange flygtninge nu er ved at være mangel på boliger i byen igen, idet en del mennesker er kommet til byen fra provinserne, men medens russerne altså indlogeres i de rimeligt moderne lejligheder fra den engelske tid før '67, så lader man altså yemenitterne bo i disse appelsinkasse-skure op ad bjergsiderne.

Da jeg så om eftermiddagen dagen efter min ankomst skulle ned og have min billet bekræftet til afrejse igen fredag, viste det sig, at det fly med det lokale luftfartsselskab var annulleret. De mente, der ville gå et den følgende dag kl. 6 om morgenen, det regner jeg altså med, og skulle så blot have et udrejsevisum, som jeg regnede med ville tage 5 minutter ligesom i Nord-yemen, men p.g.a. et stempelmærke til et par kroner var det hele nær ved at mislykkes. Jeg var ved det femte besøg torsdag formiddag på paskontoret kommet betænkeligt nær det tidspunkt, hvor de skulle til at begynde at tygge gat. Da jeg så kom ud i lufthavnen her til morgen kl. 4, viste det sig, at det lokale fly, der skulle gå kl. 6, også var aflyst i dag, men allerede ved ankomsten fandt jeg ud af, at der gik et MEA-fly lidt senere, og jeg har derfor arrangeret at komme med det i stedet for, ellers kunne jeg formentlig have imødeset endnu en dag til at gå med at få mit visum forlænget. Jeg må nok konkludere fra mit besøg i Aden, at det eneste jeg har opnået, er at få lov til rejse ud af landet igen, og det var uden sammenligning det, jeg brugte mest tid på.

Nu, 3 dage senere, sidder jeg i lobbyen på hotellet i Riyadh og venter på de sidste 2 møder her i eftermiddag, inden jeg i aften flyver til Jeddah og så i morgen tidlig videre til Danmark. Det er en støvsuger, du kan høre i baggrunden, der står en philippiner oppe på et stillads 2½ m over jorden og er ved at støvsuge tapetet. Jeg ved ikke, om du under afspilningen af rapporten fra Aden kunne høre, at min stemme skælvede noget, for vi fløj ind i et forfærdeligt uvejr, lige inden vi skulle lande, ikke sådan at forstå, at det regnede eller sneede, men nogle luftstrømninger i forbindelse med en kraftig blæst ved jorden gjorde, at maskinen havde noget svært ved at holde balancen. Det er bestemt ikke nogen fornøjelse at kunne se ud af vinduet, at disse store vinger flapper op og ned med de tunge motorer hængende ude i spidserne, og det er en ringe trøst, at de formentligt har været ude for uvejr, der var endnu værre. Det var derfor i dobbelt forstand en lettelse at lande velbeholden i Jeddah lufthavn, dels for at være sluppet helskindet fra det, og dels for igen at være et nogenlunde civiliseret sted. Jeg nævnte vist før, at jeg skulle have været med deres lokale flyselskab, men i sidste øjeblik fik det ændret til Middle East Airlines. På lystavlen i ankomsthallen i Jeddah stod der, som også min billet oprindeligt indikerede, at maskinen skulle være ankommet om fredagen og var nu foreløbig forsinket til kl. 8 lørdag morgen og igen til kl. 11.45 lørdag formiddag, men da var jeg naturligvis væk forlængst, og jeg ved ikke, om flyet i det hele taget er kommet endnu.

Jeg nævnte før, at Saudi Arabien er et nogenlunde civiliseret land, hvilket giver sig udtryk på flere måder. Med sine store rigdomme findes der naturligvis alt, som kan købes for penge,

men bortset fra det er det mere småting, som gør, at landet adskiller sig fra de fleste andre her i området. F.eks. kunne jeg ved ankomsten til Jeddah tage en bus til Taif, som ligger oppe i bjergene ca. 200 km fra Jeddah. Det kunne i lufthavnen oplyses, hvornår bussen gik, så der fandtes altså tidsplaner for det, og den gik nøjagtigt på det tidspunkt, der var indikeret. På busstationen købte jeg en billet, som minder noget om en flybillet, og ved afgang blev det annonceret over en højttaler, at nu gik bussen til Taif, og vi skulle henvende os ved udgang nr. 1. I afgangshallen kunne man købe sandwich og drikkevarer, hvilket dog ikke er noget usædvanligt, men samtidig kunne jeg få fat i en frisk avis. Det var første gang siden afrejsen fra Danmark. I Sudan fandtes der dupliserede ark, som gengav nogle af de nyheder, man havde læst om i de arabiske aviser, og derfor ikke særlig friske. I Etiopien fandtes der en engelsk avis, men jeg kan forestille mig, at den for Etiopien er, hvad "Røde Stjerne" er for Moskva, idet den udelukkende indeholdt forherligelse af kammeraterne i den junta, der styrer landet, samt spaltelange gengivelser af deres ufejlbarlige taler. På bagsiden var der så en lille kolonne med nogle nyheder fra Østtyskland, Cuba og andre revolutionære lande, og selv om disse aviser var gratis, blev bunken, der lå på hotellets skranke, rørt meget lidt. I Nord-yemen var der kun arabiske aviser, i Sydyemen så jeg overhovedet ingen, så derfor tæller det absolut med som et plus her, at man dagligt kan følge med i endog to forskellige engelsksprogede aviser - én med økonomiske nyheder og én med almindelige nyheder. Aviserne kan skrive næsten, hvad de vil, men i hvert fald ikke kritisere kongen og kongefamilien. Desuden er der åbenbart visse tabu-emner, for i dag stod der på forsiden, at de rygter, der var udspreidt i den amerikanske og engelske presse, var usande. Der stod bare ikke, hvad det var for nogen rygter. Og hvis vi endelig skal nævne en tredje positiv ting, der blandt en hel masse andre gør Saudi Arabien til et ganske rart sted, så er det, at man her kan få frisk, kold mælk. Det er også første gang, jeg har smagt det siden afrejsen fra Danmark. Til gengæld er der så naturligvis ingen øl eller alkoholiske drikke, men forhindrer ikke et andet hotel, jeg var på, at have et flot farvebelagt kort med vel 15 forskellige drinks, som på billederne og hvad navne angår ikke står tilbage for nogen bar i den vestlige del af verden. Forskellen kommer, når man kigger på indholdet, det er så eksotiske ting som dadel drinks, Saudi champagne, der består af æblemost med en slags dansk vand og hele stykker appelsin, æbler, bananer og isklumper, der blandes sammen, og smager ganske godt.

Som jeg nævnte før, findes der også alt, hvad man kan købe for penge her, men det gør ikke nødvendigvis landet mere civiliseret, men efterhånden er der kommet et sådant system over tingene her, at man ikke blot har anskaffet sig busser osv., men man har sandelig også fået det til at fungere rimeligt effektivt. Samfundet er meget konkurrencepræget, og selv om regeringen giver kæmpetilskud til alt fra hjemmedyrket hvede til bygning af lejligheder, så er de vanskeligheder, der er forbundet med stadigvæk at opnå et resultat, så store, at det efter et par år kun er de effektive, der fortsætter. Næsten alle, der har et projekt eller en idé, kan få tilskud til at gennemføre det, da man gerne vil have aktiviseret befolkningen og landet i en fart, nu hvor man har pengene, for så at lade de bæredygtige projekter køre videre med formindskede tilskud. Det er forhold, som er næsten ukendte fra mange andre lande, f.eks. Iraq, Ægypten og naturligvis de mindre underudviklede kværnlande, hvor staten som regel

er så meget indblandet, at man enten har sugerøret nede i pengekassen, og derfor kan se stort på effektivitet og kvalitet, eller også er det nogle små foretagsomme forretningsfolk, der sjældent får lejlighed til at drive det til noget videre. Her er filosofien den modsatte, man vil hellere give tilskud og licenser til flere projekter, end der er brug for, og så lade konkurrencen bestemme, hvem af dem der skal overleve, end at man fra centralt hold vil styre, hvad man mener, der er brug for, og så kunstigt kreere en situation, hvor det er udbyderne, der bestemmer pris og kvalitet, hvor det vitterligt burde være køberne. Da dette kæmpeland, som er på størrelse med det meste af Vesteuropa, kun har en 5-7 mill. indbyggere, har man været nødt til at importere en masse arbejdskraft, vel formentlig i samme størrelsesorden som landets egen befolkning. Det foregår på den måde, at når et firma har brug for udenlandsk arbejdskraft, rejser man enten selv som regel til Sydøstasien og finder den, eller gør det igennem et af de mange bureauer, der er skudt op som en slags arbejdsformidlingscentre. Hver enkelt person får så arbejdstilladelse hos det firma, som har brug for vedkommende, og den ansatte er herefter 100% i denne ene arbejdsgivers tjeneste. Han kan altså ikke sige op og finde andet arbejde, og hvis der opstår uoverensstemmelser, eller arbejdsgiveren er utilfreds med det udførte arbejde, kan vedkommende sendes hjem. Hans licens inddrages, og der kommer til tider endog annoncer og billede i avisen, for at andre ikke skal kunne ansætte ham. Man kunne så tro, at dette medfører en kraftig udnyttelse af de mennesker, der importeres som arbejdskraft, og det er da muligvis også tilfældet ind imellem, men dem, jeg har talt med, er dog alle tilfredse ud fra det ene kriterium, at de er her ene og alene for at tjene penge, og når der er gået nogle år, rejser de hjem. I mellemtiden finder de sig så i stort set alt, hvad de evt. måtte blive udsat for af ubehageligheder. F.eks. er chaufføren for Fahd Thonayan fra Bangladesh. Han har været her i 3 år og har i den periode lært at tale arabisk, blot af at køre rundt med Thonayan. Han får 1.500 riyaler om måneden, det er knap 4.000 kr., og heraf beholder han selv 500 til at leve for og sender de 1.000 til Bangladesh. Der tager hans familie 200 riyaler og sætter de 800 i banken. Efter 5 år har han så ca. 40-50.000 riyaler i banken, og han fortalte mig, at han så herefter ikke vil have flere bekymringer resten af livet. Han havde i sinde at åbne et af de største autoværksteder i Dacca og evt. importere lastbiler, og på denne måde bliver de mange penge, der havner hernede så re-distibueret til værdigt trængende lande som Bangladesh, Pakistan, Philippinerne, Sydkorea, eller hvor de ellers allesammen kommer fra.

Så er jeg nået til Jeddah, hvor jeg sidder og venter i den nye lufthavn på at flyve til Frankfurt med Lufthansa. Det påstås her, at lufthavnen arealmæssigt er verdens største, og i hvert fald er der mellem indenrigslufthavnen eller rettere sagt det nationale luftfartsselskab Saudia's lufthavn og den anden afdeling, hvor diverse internationale luftfartsselskaber holder til, ca. 15 km. Det kan så her mod slutningen konstateres, at jeg har besøgt 5 forskellige lande, boet på 8 forskellige hoteller, og inden jeg igen er i Søby, har været med 14 forskellige flyvemaskiner. Jeg har nok i gennemsnit ventet ca. 2 timer ved hver flyafgang og i mange tilfælde mere, så ialt 30 timer er gået med at sidde i en lufthavn og vente på at komme afsted. For øvrigt er min bagage blevet undersøgt 10 gange i lufthavne, nogle steder undersøger de nemlig, både når man skal ind, og når man skal ud.

Medens lufthavnen, som jeg fortalte sidste gang, hvor jeg sad og ventede i Saudias afgangshal, var i fint hvidt marmor, så er der her almindelig terazzo-fliser på gulvet, og væggene er stænkpuddet elementbyggeri, og i disse beskedne omgivelser, som vil kunne indeholdes 2 gange bare i indenrigslufthavnen Saudia, der skal så de 30-40 andre lufthavnsselskaber for hele verden klare sig. Der går også flere timer imellem, gulvet bliver vasket, hvilket jo sker non-stop i Saudias afdeling. Taxichaufføren, der kørte mig fra Saudias indenrigslufthavn og her til diverse udenrigs lufthavnen, var fra Aden, og det mindede mig om en historie, jeg hørte dernede, som jeg så passende kan slutte af med:

En franskmand, en japaner, en russer og en yeminit går nede ved stranden. Pludselig tager japaneren sit armbåndsur og smider ud i vandet, og da de andre ser forundret på ham og spørger hvorfor, siger han: "Jo, der er nu kommet en ny model, og da jeg rejser hjem til Japan i morgen, har jeg ikke mere brug for det gamle". Franskmanden trak så en flaske parfume op af lommen, som han så kastede ud i vandet og sagde, at nu var han iøvrigt ved at være træt af den duft, når han skulle hjem, skulle han også have anskaffet sig en nu odeur. Russeren havde også noget, han stak hånden ind i inderlommen og havde tilfældigvis der en halv flaske vodka, som han kastede langt ud i oceanet, og sagde at der var masser af vodka hjemme på kasernen, og så havde han jo da også bidraget med noget. Det var værre, da det så blev yemennittens tur, han kiggede lidt på de andre og følte sig på lommerne. Der var ikke rigtigt noget. Så tog han en rask beslutning og tog fat i nakken på russeren og smed ham langt ud i vandet, og så sagde han: "Vi har så mange russere her, én fra eller til, det betyder såmænd ikke noget".